IenM/BSK-2013/257209

Bijlage 4 Wob-versie PWC-rapport 17 juli 2013

Onafhankelijk onderzoek naar de financiële situatie van TSM

In opdracht van:

Ministerie van Infrastructuur en Milieu Directoraat-Generaal Bereikbaarheid

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Directoraat-Generaal Bereikbaarheid
T.a.v. .
Plesmanweg 1-6
Postbus 20901
2500 EX DEN HAAG

17 juli 2013

Referentie:

Betreft: Onafhankelijk onderzoek naar de financiële situatie van TSM

Geachte

De afgelopen periode hebben wij in uw opdracht onafhankelijk onderzoek gedaan naar de financiële situatie van Rederij TSM/Doeksen (verder TSM). Zoals in onze opdrachtbrief is vastgelegd hebben wij geen accountantscontrole toegepast op het aan ons overlegde cijfermateriaal.

In dit rapport doen wij verslag van ons onderzoek, dat we in overleg hebben gericht op de financiële positie van TSM en de vaststelling of het nemen van maatregelen aan de orde is. De door TSM voorgestelde, respectievelijk voor te stellen maatregelen vallen buiten de reikwijdte van de opdracht.

Ons rapport is als volgt opgebouwd. Na Inleiding en Aanpak, volgt de Conclusie: het nemen van maatregelen is noodzakelijk. In de paragrafen daarna onderbouwen wij de conclusie door bespreking van de prognose van TSM voor 2013 en 2014. Tot slot gaan we in op de TSM groepsverhoudingen, en ronden wij ons rapport af.

Inleiding

Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (verder I&M) heeft PwC gevraagd de financiële positie van TSM te beoordelen, mede als input voor lopend overleg in de Commissie Bootdiensten. Dit omdat TSM heeft aangegeven dat maatregelen noodzakelijk zijn om het negatieve resultaat te beperken. Het te lopen traject is tijdkritisch, gelet op het tijdig kunnen afstemmen en vaststellen van een passend vaarschema binnen het lopende Openbaar Dienst Contract (ODC).

Om die reden is na dossierstudie en overleg met (projectmanager I&M) contact gezocht met TSM en is aan ancieel directeur van Koninklijke Doeksen BV) een vragenlijst voorgelegd. In twee sessies zijn meerjarenoverzichten in de context van langjarige ontwikkelingen besproken, en is ons documentatie verstrekt. Aansluitend is in een overleg met (algemeen directeur TSM) en (controller TSM) in Harlingen een verdiepend gesprek gevoerd vooral gericht op de overwegingen en onderbouwingen bij de door TSM

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Prinses Margrietplantsoen 46, 2595 BR Den Haag, Postbus 30715, 2500 GS Den Haag
T: 088 792 00 70, F: 088 792 95 20, www.pwc.nl

gerapporteerde en geprognosticeerde resultaten en kasstromen. Ook bij dat gesprek is ons relevante documentatie verstrekt.

Door .: is na overleg met (Hoofingenieur-directeur RWS Noord-Nederland) aan ons gevraagd in de Commissie Bootdiensten een toelichting te geven op onze bevindingen. Op 20 juni jl. is een toelichting op onze bevindingen in de Commissie Bootdiensten gegeven. Dit met het oogmerk de Commissie Bootdiensten te voorzien van relevante informatie over de financiële situatie van TSM. De Commissie Bootdiensten kan deze informatie zelfstandig beoordelen en in haar besluitvorming over de voorliggende vraagstelling rond aanpassing van het vaarschema betrekken.

Aanpak

Aan TSM is gevraagd haar antwoorden zo concreet mogelijk en goed gedocumenteerd te onderbouwen. Dit om validatie naar I&M toe mogelijk te maken. Dit is naar onze waarneming in de gesprekken die wij de afgelopen weken hebben gevoerd ook gebeurd. De door ons gevraagde informatie is gedocumenteerd aan ons verstrekt.

Uiteraard behandelen wij niet-openbare informatie van TSM als strikt bedrijfsvertrouwelijke informatie. Met I&M is in dat kader in onze opdrachtbrief overeengekomen dat ons rapport vanwege het specifiek bedrijfsgevoelige karakter geen openbaar karakter kan krijgen.

Als leidraad voor onze terugkoppeling in de Commissie Bootdiensten en ook in dit rapport gebruiken wij de door TSM opgestelde prognose voor 2013 en 2014. Op 3 juni 2013 heeft Ernst & Young, accountant van TSM, een onderzoeksrapport verstrekt bij de door TSM opgestelde prognose voor de periode 2013 en 2014. Met Ernst & Young hebben wij de door haar uitgevoerde werkzaamheden en bevindingen als afsluiting van onze werkzaamheden besproken.

Op grond van de door ons uitgevoerde werkzaamheden is ons niets gebleken op grond waarvan wij zouden moeten concluderen dat de door TSM gepresenteerde prognose voor de periode 2013-2014, voorzien van het onderzoeksrapport van Ernst & Young van 3 juni 2013, geen redelijke basis vormt voor het doel om adequaat inzicht te geven in de verwachte financiële gang van zaken. Het proces van totstandkoming, alsmede de uitgangspunten en veronderstellingen bij de totstandkoming van de prognoses 2013 en 2014, achten wij robuust.

In Bijlage 1 bij dit rapport is het Onderzoeksrapport bij de prognose van TSM voor de periode 2013-2014 afgegeven door Ernst & Young opgenomen. Wij onderlijnen de opmerking dat inherent aan prognoses de werkelijke uitkomsten in 2013 en 2014 materieel kunnen afwijken van de thans bij TSM bestaande inzichten, zoals deze zijn vertaald in de TSM prognose 2013 en 2014. Met de thans bekende informatie wordt voor zowel 2013 als 2014 - zonder maatregelen - een negatief resultaat van er jaar verwacht. In deze context indiceren wij een afwijking groter dan als materieel.

Het beeld dat uit de prognoses voor 2013 en 2014 naar voren komt, is bij een afwijking op het geprognosticeerde resultaat over 2013 en 2014 niet wezenlijk anders.

Het nemen van maatregelen is noodzakelijk

Uit de ons overlegde jaarcijfers blijkt dat TSM over de jaren 2007-2011

Uit de door TSM overlegde overzichten van vervoerde passagiers en auto's wordt duidelijk dat de concurrentie van EVT impact heeft. Gegeven de relatief vaste kostenstructuur samenhangend met het kapitaalintensieve karakter van de activiteiten, is daarmee de dekking voor het kostenpakket ontoereikend geworden.

De prognose voor 2013 en 2014 zonder maatregelen toont voor elk van de jaren een negatief resultaat van

De doorvertaling naar de kasstromen is wezenlijk. Inherent aan het kapitaalintensieve karakter van TSM, is de post afschrijvingen van groot belang. Deze post brengt de inzet van de schepen en andere middelen tot uitdrukking en zorgt ervoor dat binnen de vennootschap wordt gespaard voor vervanging. Immers door de post afschrijvingen daalt het resultaat en komt er minder vermogen beschikbaar dat ook aangewend kan worden voor uitkeringen aan aandeelhouders.

Afschrijvingen zijn kosten van uitgaven die in het verleden hebben plaatsgevonden. Dat blijkt goed uit de gepresenteerde kasstroom: het resultaat wordt aangepast door de afschrijvingen bij te tellen. De kasstroom zonder maatregelen is negatief. Dat kan een normaal gefinancierde onderneming niet lang volhouden. De kasstroom met maatregelen is positief, een noodzaak voor de continuïteit op korte en middellange termijn.

Op middellange en langere termijn is een positief resultaat noodzakelijk voor de continuïteit. Immers verliezen hollen het eigen vermogen van de vennootschap uit, en daarmee haar vermogen om schepen en andere activa deels zelf te kunnen financieren. Zeker in de huidige marktomstandigheden is het hebben van voldoende eigen vermogen wezenlijk. Het eigen vermogen is een noodzakelijke buffer voor het opvangen van risico's (weerstand) en ook een noodzakelijk onderdeel van de financiering van de bedrijfsactiviteiten.

Derhalve is het essentieel dat de verliessituatie zoveel en zo snel mogelijk wordt beperkt. Het nemen van maatregelen is noodzakelijk.

Door TSM is in mei 2013 een reorganisatieplan opgesteld, waarin een veelheid aan maatregelen is opgenomen. Deze maatregelen zijn vertaald naar de prognoses 2013 en 2014. In Bijlage 1 zijn de prognoses voor 2013 en 2014 weergegeven; deze prognoses zijn weergegeven zowel zonder als mét maatregelen. Uit de door TSM opgestelde prognoses 2013 en 2014 mét maatregelen, blijkt dat dan nog steeds verliezen aan de orde zijn. De kasstromen 2013 en 2014 zijn naar verwachting

Door TSM is ons gemeld dat de concrete invulling van maatregelen in nader overleg binnen de Commissie Bootdiensten plaatsvindt. Door ons is geen onderzoek naar de voorgestelde respectievelijk voor te stellen maatregelen gedaan.

Toelichting op de prognose 2013 en 2014 van TSM

Totstandkoming prognose

Om vast te stellen of de prognose 2013 en 2014 een bruikbare basis is voor het uitvoeren van ons onderzoek, is kennisgenomen van de totstandkoming van de prognose. Uit de verkregen toelichtingen blijkt dat het begrotingsproces gestructureerd binnen Koninklijke Doeksen/Doeksen Transport Group is doorlopen, inclusief governance vanuit de Raad van Commissarissen van Koninklijke Doeksen B.V.

Daarbij worden consistente grondslagen voor waardering, resultaatbepaling en presentatie gehanteerd. Onderlinge verbindingen tussen TSM en overige Doeksen-vennootschappen zijn specifiek besproken. In de paragraaf Groepsverhoudingen wordt hier nader op ingegaan.

In de volgende paragrafen wordt de prognose van TSM over 2013 en 2014 met en zonder maatregelen besproken, waarbij de focus in de bespreking ligt op het jaar 2013 zonder maatregelen. De behandeling sluit aan op de laatste pagina van Bijlage 1, zijnde de financiële vertaling van de daarmee onverbrekelijk samenhangende " uitgangspunten en veronderstellingen bij de totstandkoming prognoses 2013 en 2014 van TSM". Onze bespreking is complementair aan het gestelde in Bijlage 1.

Omzet

Aan de hand van de door TSM overlegde overzichten voor Vlieland en Terschelling over 2011 en 2012 is vast te stellen dat het omzetverlies van TSM voor Terschelling in 2012 oploopt tot maximaal maandbasis als gevolg van het varen van EVT. Voor 2013 voorziet TSM . Uitgaande van deze veronderstellingen is de in de prognoses opgenomen omzet beredeneerd bepaald.

Inmiddels heeft TSM commerciële acties ingezet om verder verlies van marktaandeel tegen te gaan. TSM heeft de negatieve impact op het resultaat die deze acties zeker hebben, niet meegenomen in de prognoses. Daarmee zet TSM de omzetprognoses te gunstig neer. De actuele inschatting van de TSM directie is dat het per saldo omzet verlies in 2013 circa kan zijn.

Scheepskosten

Bij de scheepskosten geldt dat voor brandstof in de prognose gerekend is met € per liter gasolie, hetgeen relatief laag is. De gevoeligheid voor prijsaanpassingen is relatief hoog. Indien wordt uitgegaan van een brandstofprijs van per liter - zoals in het oorspronkelijke budget voor 2013 - dan scheelt dit negatief op de prognose.

Onderhoudskosten zijn regulier begroot, gebaseerd op de verwachte kosten in het jaar. Dat is de werkwijze die TSM consistent hanteert. TSM werkt niet met reserveringen voor toekomstige uitgaven.

Lonen en Sociale lasten

De salariskosten Met de bonden wordt overleg gevoerd over aanvullende maatregelen. De uitkomst van het overleg is nog niet bekend. Als het overleg niet tot resultaat leidt, kunnen de personeelskosten hoger uitkomen. De opgenomen sociale lasten zijn overeenkomstig de wettelijke bepalingen.

pwc

Afschrijvingen

Bij afschrijvingen wordt de systematiek van de vervangingswaarde gebruikt, passend bij de doelstelling van de prognoses. Bij de voorgenomen vervanging zullen de afschrijvingen stijgen. Hiermee is in de prognoses geen rekening gehouden, mede gelet op de doorgevoerde investeringsstop. In de prognoses is ter compensatie en toerekening van voortgezet gebruik calculatorisch rekening gehouden met

Resultaat en vermogensbeeld

Zonder maatregelen wordt door TSM voor de jaren 2013 en 2014 een verlies van voorzien. Met maatregelen een verlies van Terugkijkend naar het verleden is het volgende beeld te geven. De resultaten van de laatste vijf jaar

Het eigen vermogen van TSM bedraagt ultimo 2012 op een balanstotaal van Hierbij merken wij op dat één schip Bij een kapitaalintensief bedrijf als TSM achten wij de eigen vermogens ratio van circa Rekening houdend met het geprognosticeerde verlies over 2013 zakt de eigen vermogens ratio

Over de door ons beschouwde periode 2007-2012 geldt dat in dat tijdvak

Gelet op de balansverhoudingen was dat in zichzelf op dat moment (2010) logisch. I

Kasstroomprognose

Naast solvabiliteit is liquiditeit wezenlijk. Ondernemingen gaan failliet als de rekeningen niet meer betaald kunnen worden. Naast de resultaten dienen ook de kasstromen in de beschouwing betrokken te worden. De kasstroomprognose is negatief. Daarom is het begrijpelijk dat TSM een investeringsstop heeft afgekondigd en investeringen beperkt tot het hoogst noodzakelijke.

De conclusie is dat

Groepsverhoudingen

TSM is onderdeel van de Koninklijke Doeksen/Doeksen Transport Group. In dat kader hebben we stil gestaan bij onderlinge doorbelastingen van prestaties en transacties binnen de Groep, in casu:

neeft vanuit zijn verantwoordelijkheid voor de continuïteit van TSM aan de Groep gevraagd De reactie van de Groep is op dit moment nog niet bekend. heeft indicatief aangegeven dat een eventuele op deze doorberekeningen in de orde grootte Dit zal de gepresenteerde prognoses niet wezenlijk veranderen.

Afsluitend

Ons rapport is uitsluitend voor I & M als opdrachtgever bestemd en mag zonder onze schriftelijke toestemming niet breder worden verspreid.

Wij zijn graag beschikbaar voor nader overleg over de door ons uitgevoerde werkzaamheden en danken u voor de constructieve samenwerking.

Met vriendelijke groet,

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

partner

Bijlage 1: Onderzoeksrapport - en prognoses - bij de prognose van TSM voor de periode 2013-2014

Bijlage 1:

Onderzoeksrapport - en prognoses - bij de prognose van TSM voor de periode 2013-2014

Ernst & Young Accountants LLP
Boompjes 258
3011 XZ Rotterdam
Postbus 2295
3000 CG Rotterdam
Tel.: +31 (0) 88 - 407 1000
Fax: +31 (0) 88 - 407 8970
www.ey.nl

Onderzoeksrapport

Aan: de directie van B.V. Terschellinger Stoomboot Maatschappij

Opdracht en verantwoordelijkheden
Wij hebben de bijgevoegde, door ons gewaarmerkte, prognose van B.V. Terschellinger Stoomboot Maatschappij te Terschelling voor de periode 2013-2014 onderzocht. De prognose, met inbegrip van de veronderstellingen waarop deze is gebaseerd, is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de vennootschap. Het is onze verantwoordelijkheid een onderzoeksrapport inzake de prognose te verstrekken.

Werkzaamheden
Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder *Standaard 3400 Onderzoek van toekomstgerichte financiële informatie*. De in dit kader uitgevoerde werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het inwinnen van inlichtingen bij functionarissen van de vennootschap, het uitvoeren van cijferanalyses met betrekking tot de financiële gegevens en het vaststellen dat de veronderstellingen op de juiste wijze zijn verwerkt.

Ons onderzoek betreffende de gegevens waarop de veronderstellingen zijn gebaseerd kan als gevolg van de aard van dit onderzoek, slechts resulteren in het geven van een conclusie die een beperkte mate van zekerheid geeft. Ons onderzoek betreffende de opstelling en de toelichting van de prognose in overeenstemming met Nederlands recht resulteert in een oordeel dat een redelijke mate van zekerheid geeft.

Conclusie en oordeel
Op grond van ons onderzoek van de gegevens waarop de veronderstellingen zijn gebaseerd is ons niets gebleken op grond waarvan wij zouden moeten concluderen dat de veronderstellingen geen redelijke basis vormen voor de prognose.

Naar ons oordeel is de prognose op een juiste wijze op basis van de veronderstellingen opgesteld en toegelicht in overeenstemming met Nederlands recht, waarbij tevens de van toepassing zijnde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zoals gehanteerd in de jaarrekening in aanmerking zijn genomen.

Overige aspecten

1 Realiseerbaarheid toekomstige uitkomsten
De werkelijke uitkomsten zullen waarschijnlijk afwijken van de prognose, aangezien de veronderstelde gebeurtenissen zich veelal niet op gelijke wijze zullen voordoen als hier is aangenomen. De hieruit voortvloeiende afwijkingen kunnen van materieel belang zijn.

2 Beperking in het gebruik en verspreidingskring
De prognose en ons onderzoeksrapport daarbij zijn opgesteld voor B.V. Terschellinger Stoomboot Maatschappij en zijn uitsluitend bedoeld voor een specifieke gebruikersgroep; de Commissie Bootdiensten, colleges van B en W en gemeenteraden van Harlingen, Vlieland en Terschelling, Gemeenschappelijke Ondernemingsraad Rederij G. Doeksen en het ministerie van Infrastructuur en Milieu en kunnen derhalve niet voor andere doeleinden worden gebruikt.

Rotterdam, 3 juni 2013

Ernst & Young Accountants LLP

Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden

REDERIJ DOEKSEN

Vertrouwelijk

Uitgangspunten en veronderstellingen bij totstandkoming prognoses 2013 en 2014 B.V. Terschellinger Stoomboot Maatschappij (TSM).

Het doel van de prognose is inzicht te geven in de over 2013 en 2014 te verwachten resultaten van TSM bij gewijzigd serviceniveau en gewijzigde dienstregeling, een en ander in vergelijking met de situatie waarin geen maatregelen worden genomen. De prognose omvat de prognose van de resultaten, de kasstroom, en de te verwachten schuld in rekening-courant met de bankier (die op basis van de geldende financieringsovereenkomst maximaal bedragen).
De prognose is bedoeld voor de commissie Bootdiensten, B&W van de gemeenten Vlieland en Terschelling en dienen tevens als basis voor het aanvragen van compensatie bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Prognose resultatenrekening 2013
Om aansluiting te houden bij eerdere prognoses, is de prognose 2013 gelijk gehouden aan de versie zoals opgesteld op 1 mei 2013. Er is dus geen rekening gehouden met de inmiddels hogere brandstofkosten (effect op prognose en er is geen rekening gehouden met het feit dat TSM inmiddels commerciële acties is gestart om marktaandeel terug te winnen (effect op prognose
De basis voor de opstelling van de prognoses is de begroting TSM 2013. De ervaring heeft geleerd dat de begrotingen de laatste jaren behoorlijk richtinggevend zijn als toekomstverwachting. Voor een aantal posten is waar nodig nog een correctie op deze cijfers toegepast.
De opstelling van de prognoses is geschied door controller RD) in samenspraak met CFO Holding). Hiermee is bereikt dat voldoende kennis (ook historische kennis) van RD in het proces betrokken is.

De opstelling van de begroting is gebaseerd op het interne begrotingsproces waarbij alle managementteamleden betrokken zijn voor de respectievelijke kostenplaatsen. Bij de begroting worden dezelfde waarderingsgrondslagen gehanteerd als bij de jaarrekening. De begroting is in november 2012 goedgekeurd door de Raad van Commissarissen van Koninklijke Doeksen B.V.
De omzet in de prognose 2013 is gebaseerd op de begroting 2013 met een neerwaartse correctie voor het langer doorvaren dan verwacht van ms Spathoek, een en ander op basis van ervaringscijfers en trends in het marktaandeel van ms Spathoek, waarbij tevens een kleine correctie is doorgevoerd in verband met de gestegen naamsbekendheid van de Spathoek. De vrachtomzet is verwerkt conform de methodiek en systematiek die is vastgelegd in de concessie.
De kosten in de prognose zijn gebaseerd op het budget 2013.
In het budget 2013 wordt gerekend met een budgetprijs voor de gasolie van per liter. De werkelijke prijs lag op 1 mei 2013 op per liter. In de prognose is de gasolie herrekend naar die koers.

ter identificatie
ERNST & YOUNG
ACCOUNTANTS LLP

REDERIJ DOEKSEN

Vertrouwelijk

In het budget 2013 van TSM is rekening gehouden met juridische kosten ter hoogte van - Afhankelijk van de timing van vragen en een eventuele zitting bij het CBb kan dit aan de lage kant zijn.

De prognose van de resultaten 2013 met maatregelen omvatten de besparingen uit hoofde van de reorganisatieplannen r en gaan er van uit dat de voorgestelde verhoging van het eilandertarief doorgang vindt.

Prognose resultatenrekening 2014
De prognose 2014 is gebaseerd op de eerdere prognose 2013, waarbij voor de omzet verondersteld is dat het volumeverlies

Voor de kosten wordt verondersteld dat lonen , dat de afschrijvingen en rente gelijk blijven en dat de overige kosten per jaar stijgen. Uitzondering op de kostenaanpassing zijn de brandstofkosten, die herrekend zijn tegen de te verwachten brandstofprijzen.

De prognose van de resultaten 2014 met maatregelen omvatten de besparingen uit hoofde van de reorganisatieplannen en gaan er van uit dat de voorgestelde verhoging van het eilandertarief doorgang vindt.

Kasstroomprognose
De prognose van de kasstroom is een vereenvoudigd kasstroomoverzicht. De kasstroom uit operationele activiteiten volgt uit de resultatenrekening. Mutaties in voorzieningen en werkkapitaal zullen naar verwachting
Gezien de fiscale positie van de vennootschap is de kasstroom uit hoofde van belastingen en uit hoofde van de mutatie voorziening latente belastingen Voor de uitgaande rente is verondersteld dat betaling samenvalt met moment van toerekenen.
De prognose van de kasstroom uit investeringsactiviteiten is gebaseerd op de ervaringen van de afgelopen drie jaar en rekening houdend met

REDERIJ DOEKSEN

Vertrouwelijk

3 juni 2013

Resultatenrekening	Prognose TSM 2013 zonder maatregelen in EUR 1.000	Prognose TSM 2013 met maatregelen in EUR 1.000	Prognose TSM 2014 zonder maatregelen in EUR 1.000	Prognose TSM 2014 met maatregelen in EUR 1.000
omzet				
scheepskosten				
lonen				
sociale lasten				
afschrijvingen				
overige bedr kosten				
Bedrijfslasten				
rentelast				
vennootschapsbelasting				
netto				
Kasstroomprognose				
Operationele activiteiten				
Netto resultaat				
Afschrijvingen				
Investeringsactiviteiten				
Vervanging				
Financieringsactiviteiten				
Aflossing				
Nieuwe lening				
Aflossing				
Kasstroom				
Prognose benutting				
Verschuldigd per 1 januari				
Kasstroom boekjaar				
Verschuldigd per 31 december				

3-jun-13